

G. A. van Hamel.

Af Frantz Dahl.

Det tynder ud i Rækkerne af de store gamle. Smærtelige Tab har den europæiske Rets- og Samsfunds forskning lidt i de sidste Tider. 1915 døde Heinrich Brunner, 1916 Maxim Maximovič Kovalevskij og Ernst Immanuel Bekker, for faa Maaneder siden lukkede Rudolph Sohm og Gustav Schmoller deres Øjne, og den 1ste Marts 1917 bortkaldtes Hollands første kriminalistiske Navn Gerard Anton van Hamel. Hans livlige Aand har nu fundet Hvile. I Forordet til tredje Udgave af sin »Inledning« tog han Afsked med den juridiske Læseverden. Bogen blev ogsaa hans Svanesang. Nye Baner i Videnskaben brød van Hamel vistnok ikke, lige saa lidt som hans for nogle Aar siden forudgangne Landsmand T. M. C. Asser, der med Energi og initialivrig Dygtighed, om end i beskednere Format, arbejdede paa at opretholde og befæste det Ry, Mænd som Hugo Grotius og Cornelis van Bynkershoek havde vundet for Holland som et Midtpunkt for Grundlæggelsen

og Udviklingen af Folkeretten. Men van Hamel indvarslede en ny Tid i den nederlandske Strafferets Historie, han ledede, i konsekvent Radikalisme, den moderne sociologiske Kriminologis Strømninger ind i sit Fædrelands Litteratur, Retsopfattelse og Lovgivning. Han var af en anden videnskabelig Støbning end sine ældre Fagfæller, Leiden-Professoren og Justitsministeren Anthony Ewoud Jan Modderman og Utrecht-Læreren Meinardus Siderius Pols. For Modderman — som for Cicero — var Historien Sandhedens Lys, og ligesom den romerske Orator mente han, at Retsvidenskaben maatte udgaa fra Filosofiens Skød. I veltalende Ord hævdede han Videnskabens Enhed. Den stærkeste Spore til alle videnskabelige Undersøgelser var Sætningen: *Eén is alles en alles is één*¹⁾. Om Platon mindede han, naar han slog fast, at Straffen intet Onde er²⁾, om end den altid havde været og altid maatte blive en »den skyldige forsættelig tilføjet Lidelse«³⁾. Og han, som skulde blive Fader til Straffeloven af 3dje Marts 1881, et af Tidens bedste Lovarbejder⁴⁾, betraadte Forfatterbanen med et kritisk-historisk Essai »De hervorming onzer strafwetgeving« (’s-Gravenhage 1863). Nærmere ham end van Hamel stod M. S. Pols, en Modstander og Kritiker saavel af den antropologiske som den sociologiske Retning indenfor den moderne Strafleret, men iøvrigt ingen forbenet konservativ eller reaktionær, men en Forsker, der opfattede det penitentiære Arbejde som en *social* Interesse af første Rang, der krævede en kombineret Handlen af

¹⁾ Jfr. A. E. J. Modderman: De methode der wetenschap van het strafrecht (Leiden 1871) S. 36 og Rektoratstalen: De eenheid der wetenschap en het recht van het ideaal (sammesteds 1879).

²⁾ Jfr. Modderman: Straf — geen kwaad (Amsterdam 1864) S. 27 og J. Domela Nieuwenhuis: Het wesen der straf (Groningen 1899) S. 12.

³⁾ Modderman: De methode der wetenschap van het strafrecht S. 27.

⁴⁾ Jfr. Emilio Brusa: L'ultimo progetto di Codice penale Olandese (Bologna 1878) S. XIX o. ff., Brusa i Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft I (1881) S. 332.

alle sociale Kræfter, private og offentlige, Side om Side, gensidig støttende hverandre. Pols' hele Blik paa den nyere Opfattelse og de teoretiske og praktiske Konsekvenser deraf, hans overvejende »klassiske« Tendens — om man skal kalde den »konservativ« eller ej, synes ret irrelevant¹⁾ — forte dog ikke til, at Dugen blev skaaret over mellem ham og van Hamel: bægge — i Forening med H. van der Hoeven og J. Domela Nieuwenhuis — skabte de (1886) det fortræffelige, stadig blomstrende »Tijdschrift voor strafrecht«, hvor de forskellige Retninger kunde mødes baade til fredeligt Stævne og til Sværdhug, om saa var fornødent. Som Medredaktører stod da de to Mænd sammen, Pols, det besindige Fremskridts Repræsentant, og van Hamel, i hvem den ældre Arbejdsfælle maatte se Revolutionen lyslevende, van Hamel, Medstifteren af den internationale Kriminalistforening, han, der overfor Carrara havde pointeret Deliktet som noget menneskeligt, som en Livsytring, han, der havde udtalt, at den Kriminalist, som studerede Forbrydelse og Straf udelukkende fra et juridisk Stade uden Hensyn til sociale og antropologiske Synspunkter, var at ligne ved en Bygmester, som i sine Udkast til og Vurderen af sine Konstruktioner kun havde Øjet aabent for Harmonien i de arkitektoniske Linier uden at bekymre sig om, hvorvidt det projekterede Hus var beboeligt²⁾, van Hamel, der med en Tillæmpning af et Vers af *Henrik Hertz* om sig og sin Virksomhed kunde have sagt:

Vi har øst af et Væld, der i *Vælskland* sprang ud;
vi har lært af *Lombroso* og *Ferri*.

¹⁾ Molengraaf's og D. Simons' Karakteristiker af Pols som en »konservativt anlagt Natur« el. lign. fremkaldte en Protest af A. A. de Pinto i hans Skrift »Levensbericht van Meinardus Siderius Pols« (Amsterdam 1898) S. 25 o. ff., jfr. ogsaa J. Domela Nieuwenhuis l. c. S. 5 o. ff.

²⁾ van Hamel i Actes du Congrès pénitentiaire international de Rome III 1 (Roma 1888) S. 642.

Han beundrede Cesare Lombroso, *Caesar de rustelooze*, som han kaldte ham¹⁾, og han hyldede Enrico Ferri²⁾. Han var vel klar over de Indvendinger, der kunde fremføres, den Modstand, der kunde rejses mod den nye Lære, men mulige Forskelle i Nuancerne burde aldrig kunne bringe i Forglemmelse Enheden i Principerne eller det fælles Udgangspunkt. Tilhængerne af den moderne Strafferetsvidenskab maatte altid huske paa, at den skyldte den positive italienske Skole sin Existens³⁾. Skarpt fastslaar han paa en af de første Sider i sin Lærebog, at Strafferetsvidenskaben baade er en antropologisk og social Videnskab. Han protesterer imod, at man — saaledes f. Ex. J. A. Levy⁴⁾ — identificerer den nyere Retning med Materialisme. Det, der karakteriserer den, er dens *Realisme* — ikke i Modsætning til Idealisme, men til Dogmatisme —, dens Forsken af virkelige Kendsgerninger, dens Modvilje mod al Formalisme. Den »juridiske« Opposition mod Skolen bundede for en væsentlig Del deri, at Juristerne, hvis Studium i sig selv afføder en Tendens i Retning af Dogmatisme og Konservatisme, vare indhyllede i filosofiske Doktriner og traditionelle retslige Læresætninger, hvorfra de vanskelig kunde løsrive sig⁵⁾. Vel er det en realistisk Aandsbevægelse, der har kaldt den moderne Retning til Live, og ikke nogen etisk Trang, men deri ligger ikke, at

¹⁾ van Hamel: Verspreide opstellen I (Leiden 1912) S. 525.

²⁾ I et Album, der 1906 blev overrakt Ferri, skrev van Hamel saaledes følgende Linier: »I più grandi pensieri, la più brillante eloquenza e la più energica attività sono messe in movimento dal soffio squisito dei sentimenti più teneri«, se Bruno Franchi: Enrico Ferri. Il noto, il mal noto, e l'ignorato (Torino — Buenos Ayres 1908) S. 72.

³⁾ Se f. Ex. van Hamel: Verspreide opstellen II (Leiden 1912) S. 1047.

⁴⁾ Jfr. Levy's Afhandling »Un médecin malgré lui (het indeterminisme)« i Tijdschrift voor strafrecht XIV (1901) S. 41 o. ff.

⁵⁾ Se f. Ex. van Hamel: Inleiding (3die Udg. Haarlem — 's-Gravenhage 1913) S. 21, Verspreide opstellen I. c. S. 1046, Bulletin de l'Union internationale de droit pénal XXI (1914) S. 442.

den nye Skole i Modsætning til den klassiske ingen etisk Betydning skulde have. Udtrykkelig anerkender van Hamel Binding's store Fortjenester af Strafferetsvidenskaben ved Opstillingen og Gennemførelsen af den Sondring, der ligger til Grund for »Norm-Teorien«, ¹⁾ — Skade iøvrigt, at Goos' Strafferet baade paa dette Punkt og ogsaa andetsteds synes at have været en lukket Bog for Forfatteren! — han finder ingen etisk Grundforskel mellem de to stridende Retninger. Ogsaa den moderne Retning lader fremfor alt fatte og føle, hvad der er Hovedsagen: Retsnormernes høje Værd og Nødvendigheden af, at de overholdes, hvorefter følger en Stræben efter at opdrage Lovovertræderen til fremtidig Iagttagelse af de retslige Forskrifter²⁾. Der var intet halvt ved van Hamel. Han var ingen Kompromissluger, foretrak altid at tage Tyren ved Hornene fremfor ved Halen. Ligesom von Liszt o. m. a. opfattede han Straffen som et »noodzakelijk middel ter handhaving van de rechtsorde«³⁾. Mærkelig er hans Opfattelse af Gængældelsesteorien. Gængældelsen kan aldrig være »grondslag«, men dog »gevolg«⁴⁾. I den juridiske Dogmatisme saa han en farlig Lænke, der truede med at hindre de praktiske Ideers Fremmarsch, for den frie Bevægelses Skyld var det nødvendigt at holde sig klar af adskillige retslige Dogmers Maskineri. Intet var saaledes mere generende end den skarpe Adskillelse mellem de ansvarlige og uansvarlige Forbrydere. Et af de mest yndede juridiske Puzzlespil var Problemet om den juridiske Kausalitet. Advarende pegede han paa den Behandling, Begreber som Forsøg og Meddelagtighed, Gentagelse, Sammenstød o. a. havde været underkastede af den klassiske

¹⁾ van Hamel: Inleiding S. 151 Note 2.

²⁾ Jfr. van Hamel i Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XXXII (1911) S. 25 og S. 29 o. ff., Verspreide opstellen II S. 1070 og S. 1075 o. ff.

³⁾ Inleiding S. 53.

⁴⁾ Jfr. Inleiding S. 55, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft XXXII S. 32.

Retning¹⁾. Med Glæde hilste han ethvert realistisk Fremstød i Lovgivning, Teori eller Retsanvendelse. At Spørgsmaalet om Kriminalitetens Ætiologi — trods ihærdigt Arbejde og grundige Undersøgelser — ikke paa langt nær var løst endnu, frembød intet mærkeligt. Rom blev jo ikke bygget paa én Dag. Fremtidens Anstrængelser maatte vies Uddannelsen af Dommerstanden²⁾. Under det Tegn skulde Realismens Strafferet føres til Sejr.

I tre Decennier — fra 1880 til 1910 — virkede van Hamel, der var født i Haarlem den 17de Januar 1842 og havde studeret ved Højskolerne i Groningen og Leiden, som Professor ved Amsterdams Universitet efter først at have deltaget i det praktiske Retsliv som Sagfører og som juridisk Raadgiver for Krigsministeriet. Han var Ophavsmand baade til den hollandske Juristforening og til Selskabet *Pro juventute*. Efter sin Afsked som Professor traadte han ind i Rigsdagens Andetkammer, hvor han tilhørte det liberale Parti. Ogsaa som Politiker viste han sin vante Energi uden at attraa Ministerportefeuillen, der blev ham tilbudt, og uden — at glemme Strafferetslovgivningen. Særlig arbejdede han paa Indførelsen af den belingede Domfældelse.

Sit europæiske Ry skyldte van Hamel vistnok først og fremmest den Omstændighed, at han sammen med Franz von Liszt og Adolphe Prins i Aaret 1888 stiftede den internationale kriminalistiske Forening³⁾. Allerede i dennes Debut-Bulletin offentliggjorde van Hamel sin Besvarelse af det paa Foreningens første Aarsforsamling i Bruxelles stillede Spørgsmaal om Manglerne ved det af de fleste moderne Lovgivninger fulgte System med Hensyn til Bekæm-

¹⁾ Verspreide opstellen II S. 1048 o. ff.

²⁾ Jfr. van Hamel: »Zur Erinnerung und zum Abschied« i Festband anlässlich des 25jährigen Bestehens der Intern. Krim. Vereinigung (Berlin 1914) S. 444—45 (Bulletin XXI).

³⁾ Jfr. von Liszt i Bulletin de l'Union internationale de droit pénal XXI (1914) S. 2 o. ff., van Hamel l. c. S. 440 o. ff.; jfr. ogsaa van Hamel: Verspreide opstellen I S. 497 o. ff.

pelsen af Recidivet, et System, der efter hans Opfattelse bl. a. miskendte Vaneforbrydernes virkelige Karakter¹⁾. Paa Mødet i Paris 1893 behandlede han Problemet om Anvendelsen af de ubestemte Straffedomme overfor farlige uforbæderlige²⁾ og bistod i det hele altid, lige indtil Verdenskrigen i 1914 slog en Bom for Foreningens Virksomhed, denne med Raad og Daad, med Mund og Pen³⁾.

Men bortset herfra var van Hamel en Personlighed, det vel lønnede sig at stifte Bekendtskab med. Hans særlige Art af Begavelse gav sig allerede et synligt Udtryk i hans intelligente, kunstneriske Ydre med de lysende, spillede Øjne⁴⁾. Den samme Livfuldhed præger hans Værker. Ligesom Modderman var van Hamel en fin og aandrig Skribent, der er Fart over og Friskhed i hans Fremstilling og Stil, han er ikke bundet til den juridiske *gleba*, men har dyrket mangfoldige andre Enklaver ved Siden af. Stor i Omfang er van Hamel's Produktion ikke. I »De Gids«, »Tijdschrift voor strafrecht«, Kongresbulletiner o. l. offentliggjorde han en lang Række Afhandlinger, der for den væsentligste Dels Vedkommende ere samlede i de to statelige Bind »Verspreide opstellen« (I 1870—1891, II 1892—1912, Leiden), som han ifølge Venners Opfordring udgav i Aaret 1912. 1879 havde han publiceret en Oversættelse af Jhering's overvurderede »Kampf um's Recht«, sammen med T. J. Noyon leverede han et Supplement til P. Jzn. Schooneveld's Udgave af Straffeloven ('s-Gravenhage 1887),

¹⁾ Bulletin I S. 92 o. ff., Verspreide opstellen I S. 511 o. ff.

²⁾ van Hamel i Bulletin IV (1894) S. 265 o. ff., jfr. ogsaa Verspreide opstellen I S. 591 o. ff. Jfr. Torp i Nordisk Tidsskrift for Strafferet I S. 127.

³⁾ Jfr. f. Ex. hans Afhandling, forelagt Kongressen i Petrograd 1902: La responsabilité pour la résultat dans le droit pénal Bulletin X (1902) S. 381 o. ff., Verspreide opstellen II S. 1002 o. ff.

⁴⁾ »Verspreide opstellen« er prydet med Gengivelsen af to Portrætter saavel fra van Hamel's yngre som ældre Aar, malede henholdsvis af Jan Veth og Josef Israëls. Det ovenfor gengivne Billede findes i det S. 212 Noterne 2 og 3 nævnte »Festband« (Bulletin XXI).

og med Pols, van der Hoeven og Domela Nieuwenhuis — efter Pols' Død med D. Simons — udgav han (Leiden 1893) den meget benyttede, systematisk ordnede »Het wetboek van strafrecht. Rechtspraak en Nederlandsche litteratur« (med Supplementer 1900 og 1910). 1889 forelaa første Hæfte af van Hamel's Hovedværk »Inleiding tot de studie van het nederlandsche strafrecht«, afsluttet 1895. Paa Titelbladet bar Bogen Angivelsen »Eerste deel. Inleiding. — De algemeene leerstukken« — men det heri liggende Løfte blev aldrig indfriet. Strafferettens specielle Del ejede ikke denne Reformators og Propagators Hjærte. Der var andre Opgaver, som laa ham nærmere. De enkelte Forbrydelser henviste han til monografisk Behandling¹⁾. Baade anden og tredje Udgave af »Inleiding« (Haarlem—'s-Gravenhage, henholdsvis 1907 og 1913) have strøget hin Angivelse. At van Hamel endelig i Franz von Liszt og Georg Crusen's »Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung« behandlede Holland, skal endnu bemærkes for Fuldstændigheds Skyld²⁾.

Det vilde føre for vidt her at give en udførlig Redegørelse for det brogede og interessante Indhold af van Hamel's »Verspreide opstellen«; adskillige af de deri samlede Afhandlinger ere ogsaa alt citerede i det foregaaende. Der findes Opsæt om »De grenzen der heerschappij van het strafrecht«³⁾ — Forfatterens Tiltrædelsestale som Professor —, om Cellestraffen fra biologiske og kriminalsociologiske Synspunkter⁴⁾, om »Het avant-projet voor een Zwitsersch wetboek van strafrecht«⁵⁾, Indlæg om »De misdadige jeugd en de Nederlandsche wet«⁶⁾, om Anarkismen

¹⁾ Jfr. som et enestaaende Exempel Monografien »Wederspanningheid« i »Verspreide opstellen« I S. 352—474.

²⁾ L. c. I. (Berlin 1894) S. 187—203, II. (smst. 1899) S. 462—63.

³⁾ I. S. 150—81.

⁴⁾ L. c. I S. 503—10.

⁵⁾ L. c. II. S. 692—741.

⁶⁾ L. c. II S. 796—833.

og Kampen mod Anarkismen fra et kriminalantropologisk Standpunkt¹⁾ o. m. a. En Plads for sig selv indtager den *historiske Afhandling »Koning Lodewijk en het Crimineel Wetboek van 1809«*²⁾, der udvikler og fastslaar den saa beklagelsesværdige, retsindige Monarks personlige Virksomhed ved Tilvejebringelsen af Straffeloven af 1809³⁾.

I første Linie af Nutidens talrige Fremstillinger af Strafferettens »almindelige Del« staar van Hamel's originale og fængslende »Inleiding«. Den er et ægte Barn af sin Fader. Læseværdige er bl. m. a. Udviklingerne af den retstridige Handling, af Skyldbegrebet, Forsættet, Tilregnelighedslæren og Forsøget. Beklages maa det, at van Hamel saa godt som intet Hensyn har taget til nordisk Litteratur⁴⁾ — Navne som Goos og Getz vige unægtelig ikke for de af Forfatteren paaberaabte eller bekæmpede Skribenter. Helt igennem fremtræder van Hamel's stærke Realisme. Men han løber ikke løbsk, er for sund en Natur til at lade sig forurolige — eller forurolige andre — ved Doktrinens Skyklapper. Det er i dette Arbejde — S. 74 Note 8 —, at van Hamel i Overensstemmelse med Aug. Orts og O. Q. van Swinderen⁵⁾ brændemærker Jodocus Damhouder's ogsaa i dansk Strafferets Historie optrædende Værk »*Praxis rerum criminalium*« som et litterært Tyveri, som en ligefrem Afskrivning af den Gand'ske Jurist Philips Wielant's »*Practijcke crimineele*«, medens — i Forbigaaende sagt — Hermann U. Kantorowicz retter tilsvarende An-

¹⁾ L. c. II S. 856—69.

²⁾ L. c. I S. 475—96.

³⁾ Jfr. Louis Bonaparte, ex-roi de Hollande: *Documens historiques et réflexions sur le gouvernement de la Hollande II* (Paris 1820) S. 142.

⁴⁾ van Hamel's Citater ere i det hele ikke altid fuldt nøjagtige — af danske Forfattere kaldes f. Ex. C. Torp S. 30 »A« og Tybjerg S. 537 »Fybyerg«.

⁵⁾ O. Q. van Swinderen: *Esquisse du droit pénal actuel dans les Pays-Bas et à l'Étranger I*. (Groningen 1891) S. 26—27.

klager mod Damhouder for uretmæssig Benyttelse af Justinus Gobler's bekendte *Carolina-Kommentar*¹⁾.

En aandfuld og fremragende Repræsentant for det dygtige, kraftige og sympatetiske hollandske Folk er gaaet bort med G. A. van Hamel. I Fortid som i Nutid har hint Folk, trods dets Lands geografiske Lidenhed, ydet værdifulde, til Tider mægtige og ikke af andre overgaaede Indskud til Kunstens og Videnskabens Fremme. Forbindelsen mellem hollandsk og dansk Aandsliv burde aldrig være brudt, burde i hvert Fald knyttes igen. Ogsaa for Retsvidenskabens Vedkommende gælder dette.

¹⁾ Jfr. Hermann U. Kantorowicz: Goblers Karolinen-Kommentar und seine Nachfolger. Geschichte eines Buches (Berlin 1904) S. 21 o. ff. og min Biografi af Damhouder i Salmonsens Konversations-Lexikon.